

Верховод І. С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9176-2574>

Ісаєва А. Д.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7334-8862>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано сучасний стан реалізації соціальної політики у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні у 2022–2025 роках, досліджено динаміку чисельності ВПО, обсяги й адресність фінансових виплат, доступ до соціальних послуг, житлових програм і зайнятості. Ідентифіковано ключові проблеми нормативно-правового, інституційного та фінансового характеру, що обмежують ефективність підтримки і знижують адаптаційний потенціал домогосподарств. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення соціальної політики, які передбачають інтеграцію виплат і послуг, оновлення законодавства, підвищення адресності допомоги на основі верифікації домогосподарств, цифровізацію процедур, розширення житлових і зайнятих програм, а також посилення координації між рівнями влади та міжнародними партнерами для забезпечення стійкості моделі підтримки.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціальна політика, державна підтримка, житлове забезпечення, соціальні виплати, ринок праці, нормативно-правове регулювання, цифровізація соціальних послуг, адресність допомоги, інтеграція ВПО.

Iryna Verkhovod, Anna Isaieva

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

DIRECTIONS FOR IMPROVING SOCIAL POLICY TO SUPPORT INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE

The article examines the current architecture, scope and practical performance of social policy for internally displaced persons in Ukraine in the context of prolonged full-scale war. It traces structural shifts in the scale, geography and socio-demographic profile of displacement after 2022 and analyses how these changes reshape the design logic and operational efficiency of state support instruments. The assessment covers the evolution of cash assistance, the coverage and targeting of housing solutions, access to social and medical services, the availability of education and psychosocial support, as well as entry barriers to labour market integration and self-reliance. Particular attention is paid to institutional and regulatory bottlenecks of the existing model, including legal fragmentation, multi-agency governance without a single coordination node, administrative complexity of procedures, verification-related exclusion risks, fiscal under-provision and the persistent gap between nominal transfers and real cost of living and housing for displaced households. Based on the review of the 2022–2025 dynamics and the appraisal of the legal and organisational framework, the paper synthesises directions for policy improvement: consolidation of the legal field in a single act; integration of cash and services in one functional mechanism with unified data spine; shift to verified, needs-based targeting; expansion and prioritisation of housing solutions; digital-first design of procedures to reduce friction and leakage; introduction of programme-based budgeting and risk-based control; development of public–private and donor partnerships to stabilise financing; and installation of a single coordination centre to align actors, standards and results. The agenda emphasises long-horizon resilience, measurability of outcomes and the alignment of support with durable integration pathways, while recognising that the persistence of displacement requires a shift from emergency logic to a systemic, investment-grade policy architecture. The agenda emphasises long-horizon resilience, measurability of outcomes and the alignment of support with durable integration pathways, while recognising that the persistence of displacement requires a shift from emergency logic to a systemic, investment-grade policy architecture with enforceable accountability, predictable financing and institutional continuity beyond the war horizon.

Keywords: internally displaced persons, social policy, state assistance, housing provision, labour market integration, regulatory framework, digitalisation of services, targeting.

Постановка проблеми та її актуальність. Формування та реалізація соціальної політики у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб є одним із ключових напрямів сучасного державного управління, оскільки саме від її ефективності залежить стабільність соціального середовища, рівень довіри до інститутів влади та забезпечення базових прав громадян. Унаслідок повномасштабної війни українське суспільство зіткнулося з масштабними демографічними та соціальними трансформаціями, що зумовили зростання кількості осіб, які втратили домівки, майно та стали соціальні зв'язки. Вимушене переміщення стає не лише географічною, а й соціальною проблемою, адже змінює умови життєдіяльності людей, послаблює адаптаційні ресурси та призводить до порушення відчуття безпеки. Для багатьох внутрішньо переміщених осіб це означає втрату економічної самостійності, що підвищує ризик потрапляння у стан соціальної залежності. За таких умов соціальна політика має не лише забезпечувати тимчасову підтримку, а й створювати умови для відновлення соціального капіталу, інтеграції ВПО у приймаючі громади та їхньої участі в економічному житті країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб широко представлена в працях українських науковців і експертних аналітичних центрів. Дослідники Андріяш В. [1] висвітлюють теоретичні засади державної підтримки вразливих груп та обґрунтовують необхідність адресності й координації соціальних інтервенцій. Публікації Лопушняк Г.С., Поплавської О.М. [2] та Лопушинського І. та ін. [3] зосереджуються на нормативно-правових обмеженнях і вказують на фрагментарність законодавства у сфері підтримки ВПО. Роботи Боняк В.О. [4] аналізують механізми фінансування і доводять невідповідність розміру виплат реальним витратам домогосподарств. Дослідження Козловця М.А., Залібовської-Ільницької З.В. [5] та Колоска А.М., Буднік С.В. [6] оцінюють ефективність житлових програм і підкреслюють їх низьку доступність для ВПО. Публікації Орлової Н., Козиревої О. [7] висвітлюють проблеми доступу до психологічної допомоги, медичного обслуговування та соціальних програм, наголошують на необхідності розбудови мобільних бригад, телемедицини та мереж психосоціальної підтримки. У праці Литви Л. та ін. [8] досліджено формування стратегічних напрямів політики у сфері забезпечення житлом вимушено переміщених осіб. Узагальнення результатів цих досліджень засвідчує наявність системних дисфункцій соціальної політики – від нормативних і фінансових до організаційних, що зумовлює потребу в її комплексній модернізації, консолідації правового поля, цифровізації

процедур та узгодженні виплат із механізмами інтеграції ВПО у приймаючі громади.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан реалізації соціальної політики у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні у 2022–2025 роках, виявити ключові нормативні, організаційні та фінансові обмеження її ефективності та обґрунтувати пріоритетні напрями удосконалення механізмів державної підтримки з урахуванням динаміки потреб і контексту довготривалого внутрішнього переміщення. У процесі дослідження застосовано методи аналізу й синтезу для узагальнення чинної нормативно-правової бази та практик реалізації соціальної політики; порівняльний метод – для оцінювання динаміки підтримки ВПО у 2022–2025 роках; Для відстеження кількісної динаміки та виявлення функціональних прогалин у розробці та реалізації політики були застосовані порівняльні, описові, табличні та графічні методи. Статистичний метод було застосовано для оцінювання масштабів охоплення державною підтримкою; метод узагальнення – для формулювання напрямів удосконалення соціальної політики у сфері підтримки ВПО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні вперше виникла у зв'язку з анексією Криму російською федерацією та початком збройного конфлікту на окремих територіях Донецької області, в результаті чого приблизно 1,5 млн осіб були змушені залишити свої домівки. Значно масштабніший потік внутрішніх переселенців сформувався після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Оскільки бойові дії тривають, обстріли населених пунктів не припиняються, а частина раніше окупованих територій вже деокупована, кількість ВПО та їхній демографічний склад постійно змінюються.

Динаміку чисельності ВПО в Україні наведено на рисунку 1.

Кількість ВПО зростала на 1,24% в 2023 році, що було обумовлено посиленням бойових дій на ряді територій, але вже в 2024–2025 роках спостерігалась ситуація повернення ВПО на постійне місце проживання або їх міграція закордон, в 224 році кількість офіційно зареєстрованих ВПО знизилась на 5,38% та в 2025 році на 1,36%.

Станом на 01.10.2025 року в Україні зареєстровано 4 583 260 осіб зі статусом ВПО, серед яких 18,55% діти (840 615 осіб). Серед зареєстрованих ВПО 41,6% чоловіків та 58,4% жінок [9].

Слід зазначити, що фактична чисельність внутрішньо переміщених осіб є значно більшою за офіційні статистичні дані. Це пов'язано з тим, що значна частина громадян, особливо чоловіків, які змінили місце проживання, не проходять офіційну реєстрацію з міркувань особистого характеру.

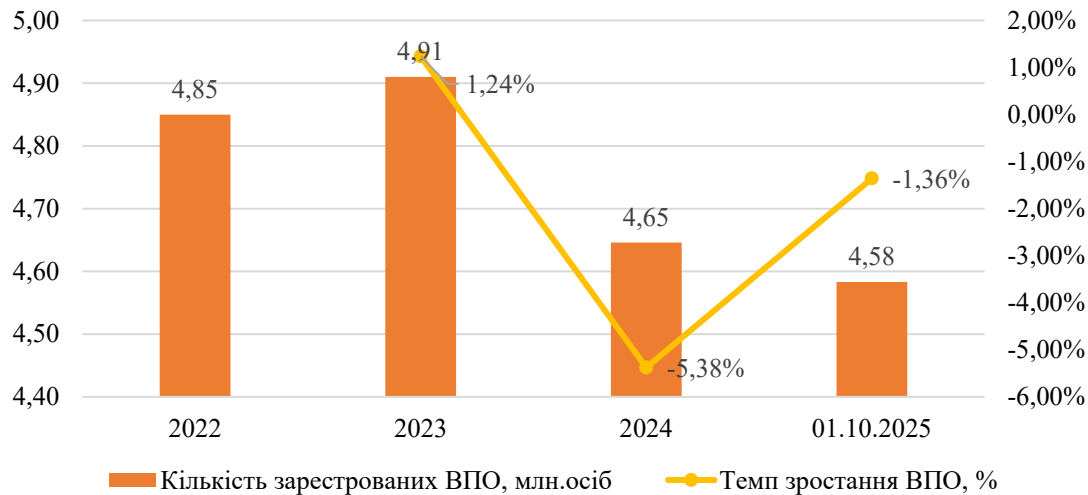

Рис. 1. Динаміка кількості ВПО в Україні в 2022–2025 роках, осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [9–11]

Аналогічна ситуація спостерігається серед сімей, які не вбачають доцільності в реєстрації через обмежений рівень державної підтримки, наявність власних фінансових ресурсів або незалежне забезпечення життєвих потреб. Важливу роль відіграє й психологічний чинник – частина осіб не реєструється через сподівання на швидке повернення до своїх домівок і небажання сприймати свій статус як тривалий. Розглянемо структуру ВПО за регіоном походження на рис. 2.

Найбільше ВПО зареєстровано в Донецькій області (24%), 20% ВПО зареєстровано з Харківської області, ВПО з Запорізької області 12% та з Херсонської також 12%, з Луганської області зареєстровано 7% ВПО та 25% ВПО мають інші регіони походження.

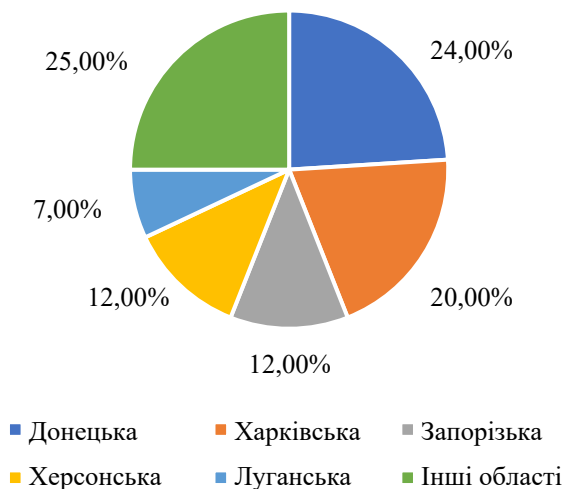

Рис. 2. Структура ВПО в Україні за регіоном походження на 01.01.2025 року, %

Джерело: побудовано авторами на основі [10; 11]

Переважає більшість переселенців прибуває з прифронтових територій, включно з нині окупованими та раніше контрольованими РФ районами, що становить 75% від загальної чисельності внутрішньо переміщених осіб.

На рис. 3 наведемо структуру ВПО за приймаючими областями.

Найбільше внутрішньо переміщених осіб спрямовуються до Дніпропетровської області, яка, за оцінками, приймає близько 14% загальної чисельності ВПО. Харківська область займає друге місце за чисельністю переселенців – 12%. У Києві проживає 10% ВПО, а в Київській області – 8%. Одеська область прийняла близько 7% переселенців. Водночас приблизно 30% ВПО залишаються на прифронтових територіях, причому понад третина з них проживає у Харківській області.

Рис. 3. Структура ВПО в Україні за приймаючими областями на 01.01.2025 року, %

Джерело: побудовано авторами на основі [10; 11]

Масове вимушене переселення створює потребу у значних зусиллях з боку державних інституцій, громад та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення адаптації, інтеграції та соціальної підтримки постраждалих осіб, а також сприяння їхньому поверненню до місць постійного проживання. Водночас перед самими ВПО постають складні та комплексні завдання: вони вимушені долати стресові наслідки зміни місця проживання та пристосовувати власний спосіб життя до нових соціально-економічних та побутових умов.

Згідно з результатами досліджень, проведених Міжнародною організацією з міграції, тривале перебування в умовах вимушеного переміщення та поступове вичерпання особистих матеріальних ресурсів зумовили домінування потреби у фінансовій допомозі серед внутрішньо переміщених осіб. Для ВПО застосовуються різні види фінансової підтримки, серед яких найбільше осіб отримує допомогу на проживання [9].

Розглянемо динаміку осіб зі статусом ВПО, які отримували виплати на проживання в 2022–2024 роках (рис. 4).

З рис. 4 бачимо, що в частка ВПО, які отримували виплату на проживання зростала в 2023 році з 39,79% до 51,73%, але знизилась в 2024 році до 25,83%. Зниження показника у 2024 році пов'язане із посиленням механізмів контролю за наданням державної допомоги, зокрема запровадженням регулярних перевірок місця перебування та фактичного проживання внутрішньо переміщених осіб. Такі заходи були передбачені урядом для підвищення адресності соціальних виплат і запобігання зловживанням, зокрема випадкам подвійного отримання допомоги або подання недостовірних даних щодо місця проживання. Крім того, частина переселенців у 2024 році втратила право на виплати у зв'язку зі

стабілізацією ситуації в окремих регіонах та поверненням до постійного місця проживання, що також спричинило скорочення кількості одержувачів допомоги.

Динаміка обсягів виплат на проживання особами зі статусом в 2022–2024 роках наведена на рис. 5. З рис. 5 бачимо, що виплати ВПО на проживання у грошовому еквіваленті також зростали в 2023 році на 36,82% та знизились в 2024 році на 21,31%. Скорочення фінансування також пов'язане з поступовим переходом частини ВПО до самозабезпечення, залученням до програм працевлаштування та отриманням альтернативних видів підтримки (зокрема, через міжнародні гуманітарні організації).

Соціальні послуги є ключовою складовою системи соціальної підтримки ВПО в Україні, оскільки вони забезпечують не лише задоволення базових потреб, а й сприяють соціальній адаптації та інтеграції в нових умовах проживання. До таких послуг належать консультаційна та психологічна допомога, медичне обслуговування, тимчасове житло, харчування, освітні програми для дітей та підтримка маломобільних осіб (табл.1).

Зростаюча кількість ВПО з 2022 по 2025 рік спровокувала навантаження на соціальну інфраструктуру, вимагала оптимізації та інтенсифікації роботи закладів та установ соціального спрямування, нормативно-правового врегулювання окресленої проблеми. Проблеми в наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) в Україні мають комплексний характер і стосуються як організаційних, так і фінансових аспектів реалізації державних програм підтримки.

Наведемо основні проблеми в наданні соціальної допомоги ВПО (рис. 6).

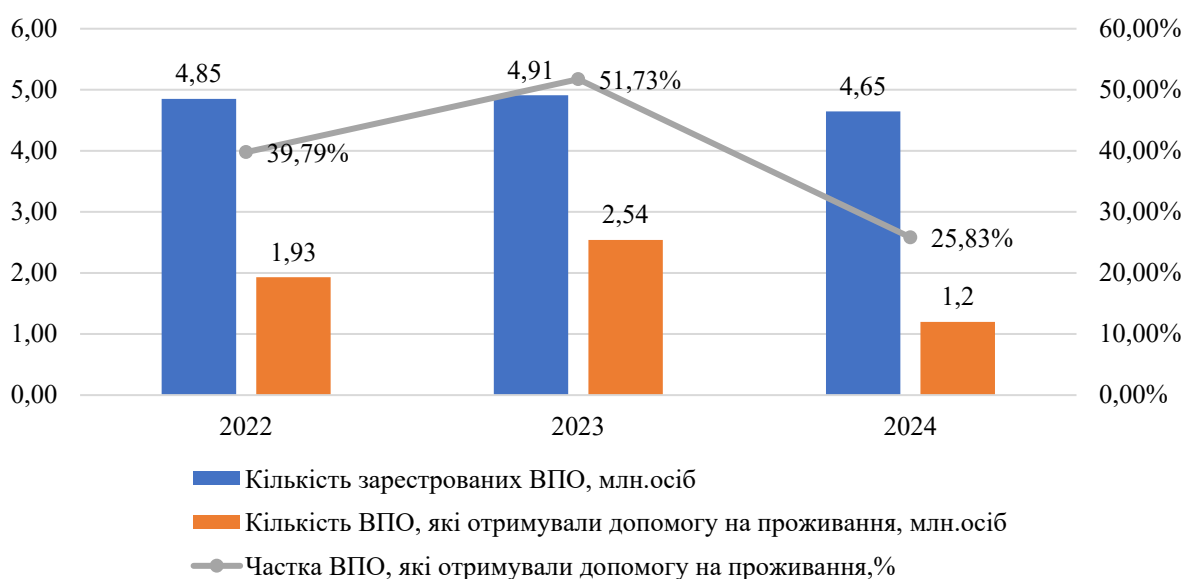

Рис. 4. Динаміка ВПО, які отримували допомогу на проживання, в 2022–2024 роках, млн осіб

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

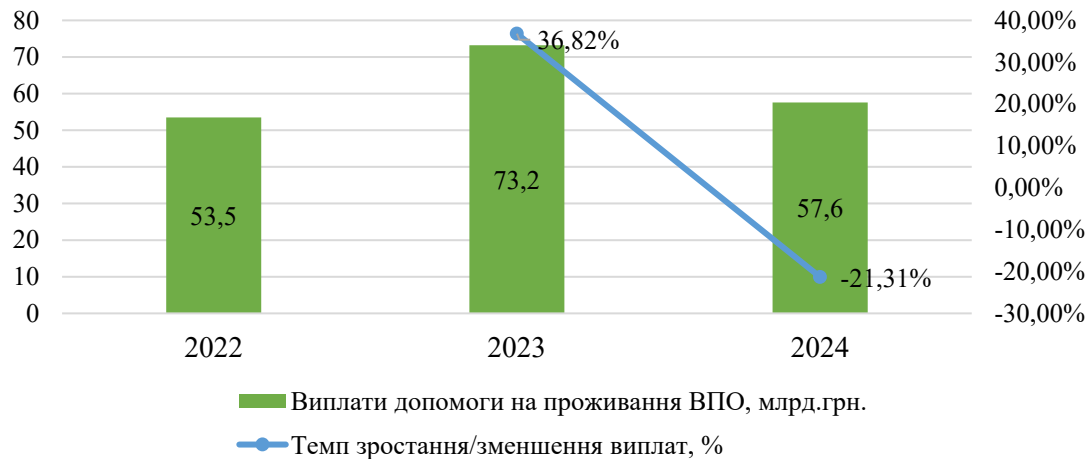

Рис. 5. Динаміка обсягів виплат на проживання особами зі статусом в 2022–2024 роках, млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

Таблиця 1

Аналіз надання соціальних послуг ВПО

Вид соціальної послуги	Поточна ситуація з надання послуги	Проблеми та перспективи удосконалення
1. Послуга отримання статусу ВПО (онлайн через Дію / офлайн)	Процедура реєстрації значно спрощена завдяки цифровізації. Заявники можуть подати заявку через додаток «Дія» або вебпортал, а також через ЦНАП або органи Пенсійного фонду у разі відсутності інтернету	Обмежений доступ до цифрових сервісів у сільській місцевості та серед маломобільних груп. Перспективи: розширення мережі консультаційних пунктів та підвищення цифрової грамотності ВПО
2. Інформаційно-консультаційні та психологічні послуги	ВПО отримують безкоштовні консультації від соціальних працівників, психологів, юристів; доступні послуги з відновлення документів та підтримки у складних життєвих ситуаціях через пункти підтримки та благодійні організації	Недостатня кількість спеціалістів у віддалених регіонах, обмежене фінансування центрів. Перспективи: розширення дистанційних консультацій, інтеграція телемедицини та онлайн-психології
3. Медичні послуги	ВПО мають право на безкоштовне отримання медичних послуг у рамках Програми медичних гарантій; знято обмеження щодо декларації з лікарем	Перевантаженість медичних закладів, нестача лікарів у регіонах, особливо у віддалених громадах. Перспективи: розвиток мобільних медичних бригад та телемедичних консультацій
4. Забезпечення тимчасовим житлом	ВПО можуть отримати житло у державних та комунальних закладах (школи, садочки, університети, гуртожитки), інформація про наявність місць доступна через органи влади та онлайн-платформи	Обмежена кількість місць, недостатнє облаштування житла. Перспективи: модернізація та збільшення кількості тимчасових прихистків, стандартизація умов проживання
5. Забезпечення харчуванням	Гарячі обіди та харчові набори надають державні та благодійні організації, діють пункти видачі гуманітарної допомоги	Недостатня логістика у віддалених громадах, обмежена кількість продуктів. Перспективи: удосконалення логістики гуманітарної допомоги та запровадження системи харчових сертифікатів для ВПО
6. Освітні послуги для ВПО	Діти ВПО мають доступ до дистанційного та очного навчання, запис у дитсадки через електронну чергу; безкоштовна освіта у закладах загальної та дошкільної освіти	Недостатня кількість місць у школах та дитсадках, обмежені ресурси для дистанційного навчання. Перспективи: розширення дистанційної освіти, інтеграція навчальних платформ та підвищення кваліфікації педагогів
7. Підтримка маломобільних ВПО	Надання житла, облаштованого для маломобільних осіб, допомога у веденні побуту та самообслуговуванні; фінансування здійснюється спільно з місцевими бюджетами	Обмежена кількість житла, облаштованого для маломобільних груп. Перспективи: збільшення доступного житла та спеціалізованих послуг, впровадження програм соціального супроводу
8. Соціальні послуги для ВПО	Тимчасовий притулок, підтримане проживання, стаціонарний догляд та соціальна адаптація надаються через державні некомерційні підприємства та санаторії	Недостатня кількість закладів у регіонах, нестача фінансування та персоналу. Перспективи: розширення мережі соціальних установ, залучення громадських та міжнародних організацій до надання послуг

Джерело: розроблено авторами на основі [10–13]

Рис. 6. Основні проблеми в наданні соціальної допомоги ВПО

Джерело: складено авторами на основі [4 ;10–12]

Проблема недостатнього фінансування соціальної допомоги є системною та потребує перегляду існуючого механізму розрахунку виплат із врахуванням економічних показників, інфляції та реальної вартості проживання. Індексація допомоги та її адаптація до сучасних умов є критично необхідними для забезпечення ВПО базових життєвих потреб і підтримки соціальної стабільності в країні [14].

Фінансування програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні у 2025 році залишається обмеженим. Бюджетні ресурси не забезпечують покриття всіх витрат на виплати на проживання, житлові програми, соціальні послуги та психологічну підтримку. Через це спостерігаються затримки виплат, скорочення обсягів послуг і обмеження доступу ВПО до необхідної допомоги. При цьому, координація між центральними та місцевими органами влади є недостатньою. Відповідальність за різні напрямки підтримки розподілена між різними структурами, без механізмів інтеграції. Наслідком стає дублювання функцій, неефективне використання ресурсів і ускладнений доступ ВПО до комплексної підтримки.

Такі умови перешкоджають реалізації законодавчих положень щодо захисту ВПО, передбачених Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [15] та відповідними постановами Кабінету Міністрів. Низьке фінан-

сування і відсутність координації зменшують здатність держави надавати своєчасну і повну допомогу, підвищують ризики соціальної вразливості і напруженості серед ВПО. Вирішення проблеми потребує збільшення ресурсів на підтримку ВПО та створення централізованого механізму управління, який дозволить би поєднати фінансову допомогу, соціальні послуги і житлову підтримку у єдину систему.

Отже, за останні роки збільшення чисельності внутрішньо переміщених осіб створило суттєве навантаження на соціальну інфраструктуру та виявило системні недоліки у наданні державної підтримки.

Ключовим кроком до підвищення ефективності соціальної політики у сфері підтримки ВПО в Україні є вдосконалення інституційного забезпечення соціальної політики та оптимізація фінансових механізмів підтримки соціальних програм. Мова йде про реформу не лише змісту програм, а й механізмів управління, взаємодії державних органів, цифрової інфраструктури та кадрового потенціалу.

З огляду на аналіз стану соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні можна сформулювати низку рекомендацій для вдосконалення державної політики у цій сфері.

Для підвищення ефективності соціальної політики у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні рекомендується розробити комплексний законодавчий акт, який об'єднує положення

щодо соціальних виплат, житлового забезпечення, працевлаштування та соціальних послуг. Одночасно слід усунути колізії між чинними нормативними актами, визначити прозорі процедури призначення допомоги, перевірок та відновлення виплат, а також передбачити регулярний перегляд розміру соціальних виплат з урахуванням інфляції, вартості житла та комунальних послуг.

Для забезпечення дієвого соціального захисту внутрішньо переміщених осіб необхідно привести чинне законодавство у відповідність до динамічних умов конфлікту та економічної ситуації. До пріоритетних заходів належить внесення змін до Закону України від 20.10.2014 № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо доступу до житлових ресурсів, медичного обслуговування та інтеграції на ринок праці. Водночас доцільно розробити регіональні програми, що враховують місцеві умови, соціальні потреби та наявні ресурси для підвищення ефективності реалізації соціальної політики.

Інтеграція системи соціальних виплат і послуг потребує створення єдиного функціонального механізму, що об'єднує фінансову допомогу, соціальні послуги, психологічну підтримку та правове консультування. Для забезпечення прозорості розподілу ресурсів та уникнення дублювання функцій доцільно запровадити цифрову взаємодію між центральними та місцевими органами влади, що дозволить оперативно відслідковувати надання допомоги та зменшити адміністративне навантаження.

Оптимізація фінансових механізмів підтримки соціальних програм в Україні потребує комплексного оновлення, спрямованого на підвищення адресності, прозорості та ефективності використання бюджетних ресурсів. Один із ключових напрямів реформування полягає у переході до системи адресної допомоги, заснованої на реальній оцінці майнового стану домогосподарств. Замість універсальних пільг доцільно впроваджувати таргетовані виплати, орієнтовані на найбільш уразливі групи населення. Запровадження єдиного соціального реєстру створює основу для такого механізму, забезпечуючи перевірку доходів і усунення дублювання соціальних виплат.

Важливим напрямом реформування є використання електронних інструментів фінансування соціальних програм. Застосування електронних грошей, соціальних карток і сертифікатів дозволяє контролювати цільове використання державних ресурсів і спрощує процес отримання допомоги. Прикладом успішної практики є ініціатива «Пакунок малюка», у межах якої частина допомоги надається у цифровій формі, що забезпечує оперативність розрахунків і зменшує ризик нецільового використання коштів.

Необхідним елементом модернізації системи фінансування є запровадження програмно-цільового методу бюджетування. Такий метод передбачає розподіл фінансових ресурсів на основі визначених результатів і підвищує рівень прозорості управління державними коштами. Він сприяє раціональному плануванню витрат на рівні міністерств і територіальних громад, забезпечуючи орієнтацію на досягнення конкретних соціально-економічних результатів.

Особливу роль у вдосконаленні системи відіграє розвиток державно-приватного партнерства у сфері соціальної політики. Співпраця держави з бізнесом, міжнародними організаціями та донорами розширює можливості залучення додаткових ресурсів для реалізації соціальних проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб. Створення спільних фондів фінансування дозволяє забезпечити стабільність та довготривалість реалізації таких програм.

Важливою умовою підвищення ефективності фінансових механізмів є впровадження автоматизованої системи управління ризиками та запобігання шахрайству. Її реалізація передбачає інтеграцію інформаційних баз даних Державної податкової служби, Міністерства юстиції, Пенсійного фонду та Міністерства внутрішніх справ. Така система забезпечує достовірність інформації про отримувачів допомоги, мінімізує ризики зловживань і сприяє ефективному контролю за розподілом державних коштів.

Завершальним напрямом удосконалення є модернізація системи надання соціальних пільг через їх монетизацію. Перехід до гнучких форм виплат, зокрема у сфері субсидій і компенсацій, дозволяє раціонально використовувати бюджетні ресурси та забезпечити справедливий розподіл допомоги. Водночас необхідно здійснювати регулярне коригування нормативів споживання комунальних послуг і ліквідувати дублювання програм між державним та місцевим рівнями управління. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності соціальної політики та формуванню більш стійкої системи соціального захисту в Україні.

У сфері житлового забезпечення ВПО рекомендується впровадити довгострокові програми будівництва доступного житла та надання компенсацій за оренду, а також створити єдиний реєстр житлових потреб, що дозволить систематизувати запити, пріоритети та наявні ресурси. Підтримка переселенців у доступі до програм пільгового кредитування та державних житлових ініціатив має відбуватися через спрощені та прозорі процедури, що сприяє економічній самостійності ВПО.

З метою економічної інтеграції переселенців доцільно розширити програми професійного навчання,

перенавчання та підвищення кваліфікації, а також забезпечити грантові та мікрокредитні механізми для розвитку підприємницької діяльності. Окрему увагу слід приділити підтримці самотніх батьків через доступ до дошкільних закладів, а також людям передпенсійного віку та особам з обмеженими можливостями, що сприятиме збереженню соціальної стабільності та інклюзії.

Удосконалення механізмів контролю і моніторингу передбачає заміну вибіркового перевірочного фізичного присутності цифровими або дистанційними методами підтвердження проживання.

Рекомендуємо впровадити системні програми психосоціальної підтримки, включно з терапією, адаптацією у громадах та інтеграцією переселенців у соціальні мережі підтримки. Сприяння розвитку громадських ініціатив, волонтерських та консультативних центрів у сільській місцевості підвищує доступність допомоги і зміцнює соціальні зв'язки між переселенцями та місцевими громадами.

У сфері правового забезпечення ВПО доцільно створити механізми швидкого судового захисту, включно з реституцією майна та документів, а також розробити прозорі процедури відновлення земельних і житлових прав із державними гарантіями компенсації. Такі заходи сприяють реалізації правових гарантій та зменшенню ризику соціальної напруги.

Для координації державної політики щодо ВПО рекомендується запровадити єдиний координаційний орган, який забезпечує взаємодію між міністерствами, місцевими органами влади та міжнародними партнерами, контролює ефективність програм і розподіл ресурсів, а також стандартизує процедури взаємодії.

Нарешті, для підвищення прозорості та доступності інформації слід створити централізовану інформаційну платформу, яка надає актуальні дані про права, програми допомоги та контакти органів влади. Поширення інформації через гарячі лінії, мобільні додатки та соціальні мережі забезпечує своєчасну комунікацію та підвищує обізнаність переселенців, зменшуючи інформаційні бар'єри та сприяючи ефективному використанню державних ресурсів.

Реалізація запропонованих заходів дозволить забезпечити більш раціональне використання бюджетних ресурсів, зменшити навантаження на державні фінанси без зниження рівня соціального захисту населення. Оптимізація системи соціальної підтримки сприятиме зміцненню довіри громадян до державних інституцій, забезпеченню оперативного реагування на виклики, пов'язані з воєнними діями, внутрішнім переміщенням населення, інфляційними процесами та іншими кризовими явищами. Водночас очікується спрощення адміністративних процедур, поліпшення доступу до послуг і підвищення

адаптивності соціальної системи до змін зовнішнього середовища. Узагальнимо основні напрями удосконалення соціальної політики у сфері підтримки ВПО в Україні (рис. 7).

Перспективи реалізації запропонованих заходів у сфері соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні є досить високими за умови системного підходу та належної координації між державними інституціями, місцевими органами влади й міжнародними партнерами.

Впровадження цифрових технологій, адресних механізмів розподілу допомоги та програмно-цілового бюджетування сприятиме підвищенню прозорості, ефективності й гнучкості соціальної системи. Розвиток державно-приватного партнерства, модернізація житлових програм і створення єдиного координаційного центру забезпечать стаке фінансування, узгодженість дій і швидке реагування на потреби переселенців. В перспективі запропоновані заходи формують основу для поступового переходу до сучасної, цифровізованої та соціально справедливої моделі підтримки ВПО, що відповідає європейським стандартам соціальної політики.

Висновки. Аналіз виявляє фрагментовану та реактивну архітектуру політики, що характеризується правовими колізіями, адміністративною складністю доступу, недостатньою координацією між рівнями управління та постійною невідповідністю між номінальними рівнями трансфертів та фактичною вартістю життя та житла для переміщених домогосподарств. Розширення переміщених осіб спочатку збільшило охоплення фінансовою допомогою, тоді як наступні коригування посилили право на отримання допомоги та зменшили частку одержувачів. Доступ до житла, робочих місць та послуг залишається нерівномірним, а системі бракує інтегрованого механізму, який би пов'язував грошові виплати з наданням послуг та шляхами працевлаштування.

Подальший розвиток соціальної політики в Україні має ґрунтуватися на низці стратегічних напрямів. Серед них варто відзначити цифровізацію управління соціальними процесами, забезпечення адресності та справедливості розподілу ресурсів, а також удосконалення організаційної структури соціальних служб. Не менш важливою є фінансова модернізація, зокрема запровадження гнучких інструментів фінансування та механізмів державно-приватного партнерства у реалізації соціальних програм. Також рекомендується приділити увагу систематичному моніторингу ефективності соціальних ініціатив і розвиток діалогу між урядовими структурами та громадянським суспільством для формування узгоджених і стійких рішень у сфері соціального захисту. Ефективність політики вимагає консолідації

Рис. 7. Основні напрями удосконалення соціальної політики у сфері підтримки ВПО в Україні

Джерело: складено авторами

законодавства в одному акті, інтеграції виплат та послуг в один функціональний механізм, переходу до допомоги, що базується на потребах, та цифрового опосередковування, розширення житлових рішень

з чіткими правилами пріоритезації, а також прийняття програмного бюджетування та єдиної координації для узгодження ресурсів з вимірюваними результатами та зменшення дублювання.

Література:

1. Андріяш В., Громадська Н., Малікіна О. Основні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 4(70). С. 5–12.
2. Лопушняк Г.С., Поплавська О.М. Соціальна безпека країни: методологічні підходи оцінювання. *Сучасні технології управління соціально-економічним розвитком України в умовах глобальних викликів сьогодення*: зб. тез міжнар. наук-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 листопада 2023 р.). м. Запоріжжя, 2023. С. 115–118.
3. Лопушинський І., Мосора Л., Озьмінська І., Сеньків М. Державна політика України щодо внутрішньо переміщених осіб: механізми формування та реалізації. *Координати публічного управління*. 2024. № 1. С. 98–127.
4. Боняк В.О. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 20–22.
5. Козловець М.А., Залібовська-Ільніцька З.В. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб як складова державної соціальної політики України: законодавчі засади. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 19. С. 516–526.
6. Колосок А., Буднік С. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 4. С. 97–105.

7. Орлова Н., Козирєва О. Економічна та соціальна безпека внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № (9). С. 123–133.
8. Литва Л., Козачкова А., Покусай В. Формування стратегічних напрямів політики у сфері забезпечення житлом вимушено переміщених осіб. *Вісник: Соціальна робота*. 2023. № 1(8). С. 32–36.
9. Внутрішні вимушені переміщення: обсяги, проблеми та способи їх вирішення. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vymusheni-peremishchennya-obsyahu-problemy-ta-sposoby-yikh> (дата звернення: 04.10.2025).
10. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. 2024. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/GPS_R17_IDP_UKR.pdf (дата звернення: 05.10.2025).
11. Соціальні видатки: що й чому фінансувала держава у 2023 році та що зміниться в 2024-му. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsya-v-2024mu.html> (дата звернення: 04.10.2025).
12. Аналітична довідка за результатами опитування внутрішньо переміщених осіб Львівської області. URL: https://drive.google.com/file/d/13pAFtLHeO2gCr5IY8ri_SbdqjZL4zg/view?fbclid=IwY2xjawJkB75leHRuA2FlbQIxMAABHqMPI9FayTxsBANfotw3ozKIDA6aDZHil67XtoP5_U8hllXbOA4Oy7YMC701_aem_bQYdu-9Nd2YV5gC2XxwMNw (дата звернення: 05.10.2025).
13. Питання внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Урядовий контактний центр. URL: <https://ukc.gov.ua/knowledge/ponyattya-vnutrishno-peremishhenoyi-osoby/> (дата звернення: 04.10.2025).
14. Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.10.2025).
15. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

References:

1. Andriash V., Hromadska N. & Malikina O. (2023). Osnovni problemy vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [Main problems of internally displaced persons in Ukraine]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*, no. 4(70), pp. 5–12. (in Ukrainian)
2. Lopushniak H. S., & Poplavska O. M. (2023). Sotsialna bezpeka krainy: metodolohichni pidkhody otsiniuvannia [Social security of the country: Methodological approaches to assessment]. In *Suchasni tekhnolohii upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom Ukrainy v umovakh hlobalnykh vykyktiv soiogodennia: zb. tez mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Zaporizhzhia, 23–24 November 2023)* (pp. 115–118). Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
3. Lopushynskyi I., Mosora L., Ozminska I. & Senkiv M. (2024). Derzhavna polityka Ukrainy shchodo vnutrishno peremishchenykh osib: mekhanizmy formuvannia ta realizatsii [State policy of Ukraine regarding internally displaced persons: Mechanisms of formation and implementation]. *Koordinaty publichnoho upravlinnia*, no. 1, pp. 98–127. (in Ukrainian)
4. Boniak V. O. (2023). Sotsialnyi zakhyst vnutrishno peremishchenykh osib: suchasnyi stan ta perspektyvy udoskonalennia [Social protection of internally displaced persons: Current state and prospects for improvement]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 6, pp. 20–22. (in Ukrainian)
5. Kozlovets M. A. & Zalibovska-II'nitska Z. V. (2025). Sotsialnyi zakhyst vnutrishno peremishchenykh osib yak skladova derzhavnoi sotsialnoi polityky Ukrainy: zakonodavchi zasady [Social protection of internally displaced persons as part of Ukraine's state social policy: Legislative foundations]. *Uspikhy i dosiahnennia u nauksi*, no. 19, pp. 516–526. (in Ukrainian)
6. Kolosok A. & Budnik S. (2024). Sotsialnyi zakhyst vnutrishno peremishchenykh osib [Social protection of internally displaced persons]. *Vvichlyvist. Humanitas*, no. 4, pp. 97–105. (in Ukrainian)
7. Orlova N. & Kozryieva O. (2024). Ekonomichna ta sotsialna bezpeka vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [Economic and social security of internally displaced persons in Ukraine]. *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia*, no. 9, pp. 123–133. (in Ukrainian)
8. Lytva L., Kozachkova A. & Pokusay V. (2023). Formuvannia stratehichnykh napriamiv polityky u sferi zabezpechennia zhytloom vymusheno peremishchenykh osib [Formation of strategic policy directions in the sphere of housing provision for displaced persons]. *Visnyk: Sotsialna robota*, no. 1(8), pp. 32–36. (in Ukrainian)
9. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (n.d.). Vnutrishni vymusheni peremishchennia: obsyahu, problemy ta sposoby yikh vyrishennia [Internally displaced persons: Volumes, problems, and solutions]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vymusheni-peremishchennya-obsyahu-problemy-ta-sposoby-yikh> (in Ukrainian)
10. International Organization for Migration. (2024). Zvit pro vnutrishnie peremishchennia naselennia v Ukraini [Report on internal displacement in Ukraine]. Available at: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/GPS_R17_IDP_UKR.pdf (in Ukrainian)
11. Ukrinform. (2023). Sotsialni vydatky: shcho i chomu finansovala derzhava u 2023 rotsi ta shcho zminytsia v 2024-mu [Social expenditures: What and why the state financed in 2023 and what will change in 2024]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsya-v-2024mu.html> (in Ukrainian)
12. Analytichna dovidka za rezul'tatamy opytuvannia vnutrishno peremishchenykh osib Lvivskoi oblasti [Analytical note on survey results of internally displaced persons in Lviv region]. (n.d.). Available at: <https://drive.google.com/>

file/d/13pAFtLHeO2gCr5IY8ri__SbdqjZL4zgj/view?fbclid=IwY2xjawJkB75leHRuA2FlbQIxMAABHqMPI9FayTxs-BAnfotw3ozKIDA6aDZHil67XtoP5_U8hlIXbOA4Oy7YMC701_aem_bQYdu-9Nd2YV5gC2XxwMNw (in Ukrainian)

13. Uriadovyi kontaknyi tsentr. (n.d.). Pytannia vnutrishno peremishchenykh osib (VPO) [Internally displaced persons issues]. Available at: <https://ukc.gov.ua/knowledge/ponyattya-vnutrishno-peremishhenoyi-osoby/> (in Ukrainian)

14. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2023). Stratehiia derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho peremishchennia na period do 2025 r. [State policy strategy on internal displacement until 2025]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (in Ukrainian)

15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014, October 20). Zakon Ukrainy “Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib” № 1706-VII [Law of Ukraine “On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Стаття надійшла: 20.10.2025

Стаття прийнята: 17.11.2025

Стаття опублікована: 30.12.2025